

НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИ АСПЕКТИ НА ПРОСТИТУЦИЯТА
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Гергана Урумова

CRIMINAL ASPECTS OF PROSTITUTION IN THE REPUBLIC OF BULGARIA

Gergana Urumova

Abstract: The answer to the question of whether prostitution is a crime in the Republic of Bulgaria seems very unambiguous at first sight. There is no article in the Bulgarian Criminal Code that incriminates prostitution. However, the judicial acts of the Bulgarian courts are extremely controversial and multidirectional. According to Article 329 of the Criminal Code, any able-bodied person of full age who does not engage in community service for a long time and who receives non-labour income in an illegal or immoral manner, shall be punished by imprisonment of up to two years or by probation. This article is an attempt to answer the most common questions that arise in terms of the criminal aspects of prostitution in the Republic of Bulgaria.

Keywords: prostitution, criminal law, Criminal Code, constitutional basis.

Настоящата статия е посветена единствено на това как е уреден въпросът със самата проституция извън хипотезите на сводничество и трафик на хора. След това уточнение пристъпвам към анализа на действащия наказателноправен режим.

За тази цел нека, на първо място, да дефинираме понятието „проституция“. Позовавайки се на чл. 4, б. „а“ изр. 2 от Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора, където се съдържа дефиницията на понятието „експлоатиране“ на проституцията, ВКС определя проституцията в тълкувателно решение № 2 от 16.07.2009 г. като „извършване на развратни действия с друго, срещу получаване на облага, която, щом е занаят, няма еднократен характер, а е дейност на системно извършване или най-малкото на повтарящо се действие за продължителен или определен период от време“.

Преди да обсъдим дали следва проституцията да бъде узаконена и регулирана, нека първо видим дали е легална към момента, за-

щото на този въпрос не може да се отговори еднозначно.

На първо място, съвсем очевидно е, че проституцията не присъства като състав на престъпление в раздела „Разврат“. Не само това, тя никога не е присъствала в Наказателния кодекс като престъпление против личността.

На второ място, в раздела „Разврат“ проституцията е инкриминирана само и единствено в случаите, когато лицето се свожда или подбужда към такива действия, а обвинение следва да се повдигне не на проституиращите, а на техните сводници¹.

Струва ми се редно именно в този контекст да разгледам и **законодателните промени в Наказателния кодекс от есента на 2015 г. във връзка с „купуването“ на сексуални услуги**, за да изложа случаите, в които това съставлява престъпление.

Първо място заема **чл. 149, ал. 2, т. 5 НК**, който предвижда наказание „лишаване от свобода“ от две до осем години за блудство

¹ Чл. 155 НК.

с лице под 14-годишна възраст, ако същото се занимава с проституция, а ако деянието е извършено повторно, наказанието е лишаване от свобода от три до десет години².

Следва разпоредбата на **чл. 150, ал. 2 НК**. С нея законодателят е предвидил наказание от две до осем години лишаване от свобода за онзи, който извърши действие с цел да възбуди или удовлетвори полово желание без съвкупление по отношение на лице, навършило 14-годишна възраст, ако за това употреби сила или заплашване, чрез използване на безпомощното му състояние или чрез приважването му в такова състояние, или чрез използване на положение на зависимост или надзор, когато деянието е извършено по отношение на непълнолетно лице, което се занимава с проституция.

С **чл. 151, ал. 2, т.2 НК** е предвиден квалифициран състав на съвкуплението с лице, ненавършило 14 години, ако същото се занимава с проституция, и доколкото деянието не съставлява престъпление по чл. 152 НК.

В отделна разпоредба³ е инкриминирано извършването на блудствени действия или съвкупление с непълнолетно лице, което се занимава с проституция, като наказанието е по-тежко, ако деянието е извършено повторно или от две или повече лица. С други думи, на основание **чл. 154а от НК**⁴ се наказва с лишаване от свобода до три години „купувачът“ на сексуалните услуги, а не непълнолетното лице, което ги предлага. Вероятно е интересно да се отбележи, че към 31.12.2019 г. има само една присъда⁵, с която съдът признава подсъдимия за виновен в това, че е извършил блудствени действия и се е съвкупил с 14-годишно момиче, което се занимава с проституция, като на основание чл. 78а от НК го е освободил от наказателна отговорност, налагайки му административно наказание „глоба“ в размер на 1000 лв.

² Чл. 149, ал. 3 НК.

³ Чл. 154а от НК.

⁴ Преди редакцията на чл. 154а от НК от 2015 г. разпоредбата гласи: „Който, като даде или обещае облага, извърши блудствени действия или съвкупление с непълнолетно лице, което се занимава с проституция, се наказва с лишаване от свобода до три години“.

⁵ Присъда № 34 от 19.08.2019 г. по н.д. № 872/2019 г. на Районен съд – Добрич.

⁶ С Решение № 1912 от 23.07.2010 г. по НАХД № 3939/2010 г. на Районен съд – Варна подсъдимата е оправдана на основание, че многократно като непълнолетна е била задържана от органите на МВР, но инкриминираният период може да обхваща само времето, в което тя е проституирала като пълнолетна.

Всички гореописани законодателни промени са въведени с ЗИДНК, обнародван в Държавен вестник, бр. 74 от 26.09.2015 г., с който се въвеждат изискванията на **Директива 2011/93/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 г. относно борбата със сексуалното насилие и със сексуалната експлоатация на деца, както и с детската порнография и за замяна на Рамковото решение 2004/68/ПВР на Съвета**.

Следователно при всички изброени до момента хипотези лицата, които предлагат сексуални услуги срещу заплащане, не носят наказателна отговорност.

Тук обаче се появява разпоредбата на чл. 329, ал. 1 от НК, използвана дълги години за привличане на проституиращите към наказателна отговорност. Тя гласи: „*Пълнолетно работоспособно лице, което продължително време не се занимава с общественополезен труд, като получава нетрудови доходи по непозволен или неморален начин, се наказва с лишаване от свобода до две години или с пробация*“. Ако човек, който за първи път чете тази норма, успее да разбере, че с нея законодателят е искал да инкриминира проституцията, то вероятно се касае за личност с много добре развито въображение. Само ако погледнем следващата алинея, втора, волята на законодателя да се наказват онези, които системно се занимават с просия, е ясно изразена. Без да се спирам на този лишен от разум подход към проблема с просията, е важно да се постави следният въпрос: щом съставът на чл. 329, ал.1 от НК не инкриминира изрично проституирането, какво тогава урежда?

От **обективна страна**, на първо място, е необходимо лицето да е пълнолетно и работоспособно⁶. На второ място, лицето трябва продължително време да не се занимава с общественополезен труд. Какво има предвид законодателят с „продължително време“, ще

разгледаме по-долу, но редом с това лице-то трябва да получава нетрудови доходи по непозволен и неморален начин. Какво значи „непозволен“ начин остава неясно, а значението на думата „неморален“ се е изменило многократно и съм убедена, че няма тази тежест, която е имало при създаването на нормата през 1968 г. От *субективна страна* престъпното деяние трябва да е извършено при пряк умисъл.

Поради формулировката на чл. 329, ал. 1 от НК има голяма неяснота как следва да се прилага нормата. Не ни остава друго освен да търсим отговора в тълкувателните решения на ВКС. Единственото такова, с което разполагаме, е тълкувателно решение № 29/1984 г. на ОСНК на Върховния съд. В него са разглеждани някои въпроси за наказателната отговорност за безделничеството, а по отношение на проституцията има два важни пункта, които си струва да бъдат маркирани, защото те обуславят практиката на съдилищата, а именно:

- Като *неморални доходи* са дефинирани тези, които са придобити чрез проституция, сводничество, просия и др.;

- Минималната *продължителност* на срока за неупражняване на общественополезен труд по чл. 329 от НК е четири месеца в рамките на една година, без значение дали е имало прекъсване, или не.

На колкото въпроса отговаря, толкова и провокира въпросното тълкувателно решение, но по-късно ще се върна към тези, които са свързани с установеното задължение на гражданите да полагат общественополезен труд, каква е неговата дефиниция и относимост към действащите конституционни и наказателно-правни норми днес. Нека се спра на това как се прилага нормата на чл. 329, ал. 1 от НК от първоинстанционните съдилища през послед-

ните години. Изключително противоречива и разнопосочна е съдебната практика, поради което и следва да бъде внимателно разглеждана и анализирана.

Намирам за оправдано да изложа статистически данни от Прокуратурата на Република България за делата по чл. 329, ал. 1 от НК за периода 2014–2018 г. с уговорката, че ще разгледам някои актове на съда и извън този период, без да имам за цел задълбочен количествен или качествен анализ.

От общо 167 досъдебни производства, внесени в съда за посочения петгодишен период, само две лица са били **наказани с лишаване от свобода**⁷. И при двете са сключени споразумения, които биват одобрени от съда, като е наложено наказание „лишаване от свобода“ за срок от три месеца. Извън споменатия петгодишен период са постановени три осъдителни присъди на първоинстанционни съдилища⁸ преди 2014 г., с които подсъдимите биват осъдени на лишаване от свобода за срок от три месеца до година и шест месеца. Без да навлизам в детайли, спрямо и трите подсъдими са били налице предишни влезли в сила присъди, а по данните от делата става ясно, че и трите не са изразили съжаление, макар и формално, за извършеното от тях.

Интересно е да се отбележи, че в една от тези присъди (*Присъда №500/2011 г. на РС – Варна*) съдът, като прилага нормата на чл. 53, ал. 1, б. „а“ от НК по отношение на приложените като веществени доказателства 5 бр. презервативи, отнема същите и постановява да бъдат унищожени след влизане в сила на присъдата, тъй като „не подлежат на продажба по реда на ДОПК“. Подобно съдържание се среща в още няколко акта на съдилищата в последните 10 години⁹. Без да иронизирам допълнително, не съм убедена в необходимостта от прилагането на споменатите разпоредби в

⁷ Споразумение № 8 от 14.01.2015 г. по н. д. № 30/2015 г. на Районен съд – Стара Загора; Споразумение № 114 от 04.04.2014 г. по н. д. № 556/2014 г. на Районен съд – Стара Загора.

⁸ Присъда № 191 от 04.11.2013 г. по н. д. № 2303/2013 г. на Районен съд – Стара Загора; Присъда № 263 от 02.07.2012 г. по н. д. № 860/2012 г. на Районен съд – Пловдив; Присъда № 500 от 25.11.2011 г. по н. д. № 4890/2011 г. на Районен съд – Варна.

⁹ Присъда № 444 от 24.10.2011 г. по н.о.х.д. № 4529/2011 г. на Районен съд – Варна; Решение № 2452 от 16.09.2011 г. по н.а.х.д. № 4515/2011 г. на Районен съд – Варна; Присъда от 6.10.2011 г. по н. д. № 30243/2011 г. на IV състав на Районен съд – Монтана; Решение от 23.6.2011 г. по н. д. № 30221/2011 г. на II състав на Районен съд – Монтана; Решение № 752 от 28.11.2011 г. по н. д. № 1884/2011 г. на Районен съд – Пазарджик.

контекста на престъплението по чл. 329, ал. 1 от НК.

С единствената цел да докажа абсурда на подобно разпореждане на съда, ще си позволя да отида още по-далеч със следната спекулация. В мотивите към някои от решенията, в описанието на фактичката обстановка се срещат констатации от рода на „*обвиняемата се е облякла оскъдно*“ или други подобни¹⁰. Например в мотивите към *Присъда от 6.10.2011 г. по н. д. № 30243/2011 г. на Районен съд – Монтана* съдът сочи, че подсъдимата „*била облечена съвсем оскъдно – къса пола, като бедрата ѝ били заголени*“. Разпоредбата на чл. 53, ал. 1, б. „а“, пр. I от НК посочва, че се отнемат вещите, които принадлежат на виновния и са били предназначени за извършване на умишлено престъпление. Ако приемем, че въпросното облекло е вещ, послужила за предлагане на сексуални услуги срещу заплащане и осъществяване на престъпното деяние, то следва ли също да бъде отнето по смисъла на чл. 53 от НК? Чисто технически, изискванията са изпълнени – чрез това „оскъдно облекло“ простирущата е успяла да привлече вниманието на непознати мъже, с които впоследствие е осъществила полов контакт срещу заплащане. Ако съдът настоява тази норма да се приложи буквалистично и докрай, следва ли да отнеме в полза на държавата и оскъдното облекло на подсъдимата? В този ред на мисли, в мотивите към горепосочената присъда съдът констатира, че подсъдимата „*махала на минаващите автомобили предизвикателно и ги приканвала да спрат. Била облечена съвсем оскъдно – къса пола, като бедрата ѝ били заголени*“. Без да се спирам на въпроса в какво може да се състои разграничението между „предизвикателно“ и „непредизвикателно“ махане към преминаващите автомобили, нека да си зададем следния въпрос: ако лице

от женски пол, облечено с къса пола, застане на бордюра и започне да маха на минаващите автомобили, с намерението да си спре такси, това следва ли да се тълкува отново като предлагане на сексуални услуги? Надявам се с това да съм успяла да докажа архаичността и неуместността на подобни констатации на съда.

След това отклонение ще обърна внимание на най-често срещаната хипотеза в практиката по 329, ал. 1 от НК, а именно **освобождаването от наказателна отговорност** и налагането на административно наказание по реда на чл. 78а от НК. По този начин са приключили над 70 от производствата по чл. 329, ал.1 от НК за периода 2014–2018 година. По данни на Прокуратурата на Република България значително по-малко са **условно осъдените** за същия период от време – 20, а осъдените на **пробация** са общо 44 лица.

Сега ще задържа вниманието си върху малкото **оправдателни присъди** и ще ги разгледам по-подробно. *Единственият съдебен акт за 2018*¹¹, постановен от Районен съд – Плевен и потвърден от въззивната инстанция¹², с който обвиняемата е оправдана, се дължи на факта, че деянието не е било продължително по смисъла на ТР № 29/1984 г. на Върховния съд, а нетрудовият доход не е бил установен. Другите две решения¹³ на първоинстанционни съдилища, с които подсъдимите биват оправдани, впоследствие са отменени от въззивния съд. В едно тях Районен съд – Варна споделя становището, че „*в закона не е забранено правенето на секс в гората на безлюдно място*“, но въззивният съд отменя решението и налага административно наказание по реда на чл. 78а от НК. Единственото решение на Районен съд – Плевен¹⁴ през 2017, с което подсъдимата е оправдана по повдигнатото обвинение, бива впоследствие потвърдено от въззивната

¹⁰ В Решение № 139 от 17.02.2014 г. по а. н. д. № 178/2014 г. на Районен съд – Русе се сочи, че обвиняемият, който „обяснил, че работи като травестит“, „с действията и облеклото си отвлича вниманието на водачите на МПС и създава предпоставки за ПТП“.

¹¹ Решение № 7 от 05.01.2018 г. по а. н. д. № 3311/2017 г. на Районен съд – Плевен.

¹² Решение № 79 от 02.04.2018 г. по ванд № 96/2018 г. на Окръжен съд – Плевен.

¹³ Решение № 422 от 15.03.2018 г. по а. н. д. № 5566/2017 г. на Районен съд – Варна, отменено с Решение № 178 от 28.06.2018 г. по ванд № 527/2018 г. на Окръжен съд – Варна; Решение № 1714 от 23.10.2018 г. по а. н. д. № 3317/2018 г. на Районен съд – Варна, отменено с Решение № 21 от 24.01.2019 г. по ванд № 1366/2018 г. на Окръжен съд – Варна.

¹⁴ Решение № 907 от 25.10.2017 г. по а. н. д. № 2625/2017 г. на Районен съд – Плевен.

инстанция¹⁵. Съдът сочи в мотивите по делото, че държавното обвинение е използвало нормата на чл. 329 от НК „срещу проститутките и просяци по времето на социализма“, както и че нормата на чл. 329, ал.1 от НК е „мъртъв текст“, поради което „полицията и прокуратурата не следва да „оправдават“ с него организирането на акции срещу проститутки, т.к. проституцията у нас не е престъпление“. Приложена е разпоредбата на чл. 9, ал. 2 от НК. Няма да се задълбочавам в анализ на мотивите на съда, т.к. подобни доводи на съда ще бъдат подробно разгледани по-нататък. За момента само ще спомена, че това становище се споделя и в други решения. Докато през **2016 година** няма нито една оправдателна присъда, през **2015** има едно решение¹⁶, с което Районен съд – Плевен оправдава подсъдимата по повдигнатото обвинение. На досъдебна фаза обвиняемата е заявила, че се занимава с проституция и е показала презервативи в чантата си. По отношение на последното съдът намира, че „в началото на XXI век, държането на предпазни средства /презервативи/ в дамската чанта на обвиняемата не може да се разбира по никакъв друг начин, освен като проявление на нейния личен живот“. През **2014** отново е налице само едно решение¹⁷, с което съдът оправдава подсъдимата с мотивите, че „сегашните условия обаче са неотнормирани и несъпоставими с действителните такива към момента на създаване на нормата на чл.329, ал.1 НК“, а на следващо място, че нито гражданите имат задължението да полагат общественополезен труд, нито пък държавата има задължението да им осигури възможност за полагане на труд. По-нататък от правна страна съдебният състав посочва аргументи, поначало изложени в *Решение от 02.03.2012 г. по адм. д. № 7786 / 2011 г. на СРС*.

С несъмнена правна стойност е *Решение от 18.02.2014 по НАХД №87/2014 г. на РС – Добрич*, с мотивите към което се посочват няколко изключително точни основания, поради които подсъдимата е оправдана. Като изключим същественото процесуално нарушение – непосочването на изпълнителното деяние нито в постановлението за привличане на обвиняем, нито в предложението на Районната прокуратура, съдът излага доводи във връзка с липсата на понятието „общественополезен труд“ в съвременното наказателно право. Един от тях е, че спрямо действащата Конституция на Република България гражданите имат правото, а не задължението на труд¹⁸, което е абсолютно неборим аргумент. Съдът посочва също така, че за да бъде привлечено едно лице към наказателна отговорност заради това, че предлага сексуални услуги срещу заплащане, „то следва проституцията да бъде изрично в конкретна норма обявена за престъпление, т.е. този начин за набавяне на средства не се явява забранен, а оттам и противоположен, въпреки че може да е морално укорим“¹⁹. Видно е от мотивите към горепосоченото решение, а в показанията на нито един от свидетелите не се посочват лица, с които са извършени развратни действия срещу заплащане, и съдебният състав посочва, че „емпиричният опит на всеки нормален човек сочи, че за това са нужни двама“.

Отново ще си позволя да изляза извън рамките на предварително уговорения отрязък от пет години, тъй като ми се струва целесъобразно да разгледам две решения, с които съдът оправдава подсъдимите в периода 2010–2014 година.

Вече имах повод да спомена *Решение от 02.03.2012 г. по НАХД № 7786/2011 г. на Софийски районен съд*. Интересно е да се отбележат мотивите към решението на съдия

¹⁵ Решение № 254 от 14.12.2017 г. по внахд № 1155/2017 г. на Окръжен съд – Плевен.

¹⁶ Решение № 950 от 01.12.2015 г. по а. н. д. № 2361/2015 г. на Районен съд – Плевен.

¹⁷ Решение № 28 от 23.01.2014 г. по а. н. д. № 1464/2013 г. на Районен съд – Враца.

¹⁸ Чл. 48, ал. 1 от КРБ.

¹⁹ Дали тези нетрудови доходи, както сочи съдът, получени по непозволен или неморален начин, представляват „облагаем доход“ по смисъла на чл. 35 от ЗДДФЛ, дали неплащането на съответния данък е довело до имуществени вреди за фиска, а оттам и дали тези вреди представляват вреди по смисъла на чл. 78а от НК, е ирелевантно към настоящото изследване, доколкото изясняването му не би представлявало особен интерес в контекста на проституцията.

Анелия Щерева, в което е застъпено становището не просто, че няма изрична забрана за проституцията, но и че законодателят „частично е предприел мерки по официализиране на дейност, която може да се квалифицира като трудова и която е много близка до тази, осъществявана от обвиняемата, а именно – предоставяне на услуги като компаньонка (т. 22 от приложение №4 към ЗМДТ)“. Както се сочи и в решението, няма легална дефиниция на дейността на компаньонките, но съдебният състав се аргументира, че видно е от стенограмите от проведените заседания на НС при приемане на текстовете, „става въпрос за дейност, която в много аспекти наподобява дейността на обвиняемата“, а „разбирането на прокуратурата за нетрудови доходи в конкретния случай съдът намира за почиващо на остарели морални разбираня“. Прави се извод, че щом дейността на компаньонките е такава, която се облага с патентен данък, то поради сходства с проституцията, последната не е съставомерна дейност по смисъла на чл. 329, ал. 1 от НК. Ако такава изобщо е била волята на законодателя, доводът, че компаньонството е дейност, която се облага с патентен данък, ми се вижда една много плаха и неубедителна крачка към легализирането на проституцията.

В този ред на мисли, в една част от мотивите в цитираното съдебно решение, е изложено, че ако не се вземат предвид действията към момента икономическа реалност, то следва „по реда на тази разпоредба да бъде наказван всеки гражданин, който е останал безработен за по-продължителен период от време“. Тази теза ми се вижда сякаш пресилена и несъстоятелна поради факта, че неполагането на общественополезен труд е съставомерно по чл. 329, ал. 1 от НК само когато кумулативно са изпълнени и другите условия в разпоредбата – лицето да получава нетрудови доходи по непозволен или неморален начин за продължителен период от време.

Интерес представлява и Решение № 2885 от 7.12.2010 г. по н. д. № 5629/2010 г. на Районен съд – Варна: „Всеки участник в движението по пътищата: с поведението си не трябва да създава опасности и пречки за движението, не трябва да поставя в опасност живота и здравето на хората и да причинява

имуществени вреди“. Това гласи разпоредбата на чл. 5, ал. 1, т. 1 от Закона за движение по пътищата и на това основание е съставен предупредителен протокол по чл. 56 от Закона за МВР на една от шестте обвиняеми. За посочените в обвинителния акт периоди обвиняемите не са се самоосигурявали, нямат регистрирани трудови договори, нямат внасяни задължителни осигурителни вноски и на всяка от тях са били съставени между 5 и 16 предупредителни протокола да не придобиват доходи по непозволен и неморален начин – проституция. По отношение на проституцията съдът обаче счита, че това не е дейност, която е забранена с нормативен акт. Факт е, че Наказателният кодекс не съдържа нито легална дефиниция на проституцията, нито пък предлагането на сексуални услуги срещу заплащане е инкриминирано. Съдът в мотивите си излага като аргумент и факта, че нормата на чл. 329, ал. 1 от НК е приета през 1968 г., поради което не може да се приеме, че проституцията е неморална дейност, както и че в някои държави в Европа това е дейност, призната за професия, т.е. „представлява общественополезен труд в рамките на морала“. Последното ми се струва неиздържано твърдение, с което не бих могла да се съглася по няколко причини. На първо място, регламентирането на проституцията в някои страни в Европа не превръща упражняването на тази дейност в „общественополезен труд в рамките на морала“ и за всички останали европейски държави. Оценката дали дадена дейност е морална, или не следва да бъде формирана не чрез чужди законодателства, а чрез миогледа на всяко отделно общество. Второ, както беше изложено по-горе, ако действителната воля на законодателя е да регулира, а не да наказва предлагането на сексуални услуги срещу заплащане, то това трябва да бъде недвусмислено изразено в съответните нормативни актове.

Вероятно е любопитно да се отбележи, че има изолирана практика на Районен съд – Пловдив да квалифицира дейността на проституиращите не като съставомерно деяние по чл. 329, ал. 1 от НК, а като такова по чл. 325, ал. 1 от НК – хулиганство. На пръв поглед това може да изглежда като доста екстравагантен подход, но не е докрай лишен от логи-

ка. Ще цитирам няколко решения и мотивите към тях, за да мога да се аргументирам.

Разпоредбата на чл. 1, ал. 1 от Указа за борба с дребно хулиганство (УБДХ) предвижда административни наказания „задържане“ до 15 денонощия в структурно звено на Министерството на вътрешните работи и „глоба“ от 100 до 500 лв. за дребно хулиганство, извършено от лице, навършило 16-годишна възраст. На това основание съдът е наложил административно наказание „глоба“ в размер на 500 лв на обвиняемата по НАХД № 555/2013 на РС – Пловдив²⁰. Видно е от мотивите към решението, че обвиняемата е българка от ромски произход, неомъжена, неосъждана, без образование и безработна. Установява се, че обвиняемата е махала на минаващите автомобили по пътя, правейки „неприлични знаци с ръце“. След като помахала и на полицейските служители, те се приближили, а тя им съобщила какви сексуални услуги предлага и тарифите. В мотивите се сочи, че „присъстващите на случилото се, включително и полицейските служители, останали крайно възмутени от арогантното поведение“ на подсъдимата, „но поради своята по-ниска степен на обществена опасност то не представлява престъпление по смисъла на чл. 325 НК“. Фактичката обстановка по други три дела, както и решенията и мотивите към тях са почти напълно идентични²¹.

Следващият случай на нарушение на общественения ред чрез предлагане на сексуални услуги срещу заплащане се отличава с това, че проституиращото лице е майка на три пълнолетни, но безработни деца, които тя издържа. Видно е от мотивите към решението²², че нейното „оскърбително и възмутително отношение, както и непристойно поведение на публично място към гражданите и обществеността, с които е нарушила общественения ред и спокойствие, но поради своята по-ниска

степен на обществена опасност не представлява престъпление по смисъла на чл. 325 НК“.

В контекста на настоящото изследване за проституцията има две неща, които изпъкват в мотивите към разглежданото дело. От обективна страна, поведението ѝ е определено като силно укоримо, тъй като „предлагането на сексуални услуги е неморална дейност, забранена от закона, особено когато се извършва на централно и оживено обществено място, като освен това поведението ѝ е било възприето от неограничен кръг случайно преминаващи лица, дневно време в ранния следобед на оживено място“. С тази част от мотивите на съда обаче не мога да се съглася изцяло. На първо място, както беше многократно посочено, дори предлагането на сексуални услуги срещу заплащане да е неморална дейност, то тя не е еднозначно забранена от закона. Второ, нито един от квалифицираните състави по чл. 325 от НК не съдържа изискването деянието да е извършено „на централно и оживено обществено място“.

Съдебната практика на РС – Пловдив изпква с редица други решения по чл. 325 НК, с които съдът е наложил наказание „задържане в структурно звено на МВР“ на проституиращите за хулиганство, а не за бездельничество по смисъла на чл. 329, ал.1 НК²³.

Ще си позволя едно отклонение. Макар да не съм го срещала в практиката, теоретично няма пречки за идеална съвкупност между чл. 329, ал.1 и чл. 325, ал. 1 НК. Ако приемем, че лицето за повече от 4 месеца не се е занимавало с общественополезен труд, като е получавало доходи от проституция и в даден момент чрез предлагането на сексуални услуги срещу заплащане е осъществило непристойни действия, грубо нарушаващи обществения ред и изразяващи явно неуважение към обществото, няма пречки да бъде повдигнато обвинение на основание чл. 329, ал. 1 вр. чл. 325, ал. 1 НК.

²⁰ Решение № 232 от 31.01.2013 г. по а. н. д. № 555/2013 г. на Районен съд – Пловдив.

²¹ Решение № 233 от 31.01.2013 г. по а. н. д. № 556/2013 г. на Районен съд – Пловдив; Решение № 234 от 31.01.2013 г. по А. Н. Д. № 557/2013 г. на Районен съд – Пловдив; Решение № 235 от 31.01.2013 г. по а. н. д. № 558/2013 г. на Районен съд – Пловдив.

²² Решение № 554 от 06.03.2013 г. по а. н. д. № 1218/2013 г. на Районен съд – Пловдив.

²³ Решение № 633 от 14.03.2013 г. по а. н. д. № 1392/2013 г. на РС – Пловдив; Решение № 2074 от 04.08.2014 г. по а. н. д. № 4647/2014 г. на Районен съд – Пловдив; Решение № 374 от 14.02.2013 г. по а. н. д. № 783/2013 г. на Районен съд – Пловдив; Решение № 375 от 14.02.2013 г. по а. н. д. № 784/2013 г. на Районен съд – Пловдив.

Такъв подход на прокурора при повдигане на обвинението обаче изглежда не просто преувеличен и със съмнителна правна и фактическа стойност, но и отиващ отвъд пределите на разумното наказателно преследване.

Ако трябва да обобщя, крайно абстрактната бланкетна формулировка на чл. 329, ал. 1 от НК и пасивността на законодателя по отношение на същата, изразяваща се нито в изменение, нито в отмяна на нормата, води до прилагането на разпоредбата по всевъзможни и изключителни противоречиви начини.

В някои случаи съдът, макар да не разполага с преки доказателства за предоставяне на сексуални услуги срещу заплащане, само на базата на това, че обвиняемата е предлагала такива и в чантата ѝ са намерени контрацептиви, налага наказание. В други случаи обаче, както беше вече изложено, съдът оправдава обвиняемата по повдигнатото по чл. 329, ал. 1 от НК обвинение, въпреки че е безспорно доказано, че същата е проституирала продължително време, с което формално е осъществила състава на престъплението по чл. 329, ал. 1 от НК. В същото време имаме и редица решения, с които първоинстанционният съд квалифицира предлагането на сексуални услуги срещу заплащане като дребно хулиганство по смисъла на чл. 1, ал. 1 от УБДХ.

Няма да е никак преувеличено, ако твърдим, че осъдените на лишаване от свобода, чиито случаи бяха разгледани, щяха да бъдат оправдани, ако бяха попаднали в СРС или в РС – Добрич, например. Обратното би било също напълно вярно. Няма да е и преувеличено, ако кажем, че на някоя от обвиняемите по делата на РС – Варна, ако беше проституирала в Пловдив, щеше да ѝ се повдигне обвинение не по чл. 329, ал. 1 от НК, а по чл. 325, ал. 1 от НК, както и обратното.

Този правен абсурд е обусловен от сблъсъка на двата напълно противоположни възгледа за проституцията. Както Ива Пушкарлова много точно посочва, идеологиите на нравствена чувствителност и нравствена критичност взаимно се изключват и очертават

изцяло различни наказателноправни режими с различни правни ефекти, а в българското наказателно право съществуват и двете²⁴. Ето защо проституцията като социално явление се намира в едно много сенчесто място – нито е регулирана, нито е инкриминирана, нито напълно се осигурява защитата на пострадалите от трафик на хора и сводничество.

Изправени сме пред парадокса, че в българското наказателно право проституиращите могат да бъдат както жертви, така и престъпници. От една страна са предприети мерки за създаването на състави като чл. 155 и чл. 159а от НК в изпълнение на международните договори, по които България е страна. В същото време запазваме едно безкрайно безсмислено и никому ненужно репресивно отношение към пострадалите от същите престъпления²⁵. Ето защо намирам за изключително важно да се изясни въпросът за конституционната основа на чл. 329, ал. 1 от НК, от което се надявам да изпъкнат причините за противоречията в практиката.

Ще започна с Конституцията на Народна република България от 1947 г. Според чл. 73 всеки гражданин има право на труд. Трудът е дълг и въпрос на чест за всеки работоспособен гражданин, а всеки гражданин е длъжен да се занимава с общественополезен труд и да работи според своите сили и способности. Очевидно полагането на общественополезен труд е задължение, а не право на гражданите. Това разбиране на законодателя е възпроизведено впоследствие и в чл. 59, ал. 1 от Конституцията на НРБ от 1971 г. Междувременно през 1961 г. в РСФСР излиза Указ на Президиума на Върховния съвет за лицата, които се отклоняват от общественополезен труд, а година по-късно в СССР е приет Указ за засилване борбата срещу лицата, отклоняващи се от общественополезен труд и водещи противообществен, паразитен начин на живот. Такива прояви биват преследвани като административни нарушения. Българският Наказателен кодекс от 1968 г. възпроизвежда основните моменти от Указа, приет в СССР,

²⁴ **Пушкарлова, И.** Актуалното правоприлагане по чл. 329 НК – противоконституционна практика. Бюлетин Асоциация на прокурорите в България № 4, 2010, с. 61.

²⁵ **Миков, В.** Публични политики срещу проституцията в България: исторически анализ, състояние днес, предложения за промени, с. 130.

и въздига като престъпление неизпълнението на това конституционно задължение в чл. 329, ал. 1 от НК.

С приемането на Конституцията от 1991 г. полагането на труд вече не е задължение, а право²⁶. Все пак въпреки отмяната на Конституцията от 1971 г., в българското наказателно право „феноменът чл. 329 НК“ продължава да съществува вече цели 29 години след приемането на КРБ от 1991 г., като по този начин се осъществява наказателна репресия спрямо лица, за които не съществува задължението за полагане на общественополезен труд.

Борис Велчев определя нормата на чл. 329, ал. 1 от НК като „най-архаичния текст в действащия НК“ и поставя „един принципен въпрос – в каква степен е допустимо да се извърщава наказателното право, за да се санкционира една дейност, която формално не е забранена“²⁷. Разбира се, въпросът е риторичен, а както той обобщава, към момента в България „проституцията бива наказана, без да е изрично забранена“. Симеон Гройсман я разглежда като една от „мъртвите норми“, които са неефективни, понеже не се прилагат за дълъг период, при все че са налице формалните основания за това“²⁸.

Васил Миков констатира, че „българското общество и държава са адекватно ангажирани с глобализираната форма на проституцията, изразена в трафик на жени с цел сексуална експлоатация, но по отношение на проституцията на територията на страната са дезинтересирани, апатични, инертни“²⁹. В този смисъл Ива Пушкарлова предлага отмяната на разпоредбата като противоконституционна и противоречаща на международните актове по правата на човека, които са в сила за България, а до отмяната да не се прилага³⁰.

Нека да обобщя. Чл. 329, ал. 1 от НК отдавна се е превърнал в неадекватна спря-

мо обществените нужди норма. Не твърдя, че проституцията трябва да бъде узаконена и регулирана по модела на германското законодателство например, нито пък, че трябва да привличаме към наказателна отговорност проституиращите. Но каквато и да е българската наказателната политика по отношение на проституцията, тя трябва да бъде изрично формулирана във вътрешното ни законодателство. Вярно е, че такава промяна би била както изключително закъсняла, така и безпределно необходима. Но да запазим настоящото положение би било не нещо друго, а извратена привързаност към статуквото, произтичаща от лицемерието и слабата воля на законодателя.

БИБЛИОГРАФИЯ

Велчев, Б. Проблеми на наказателната политика в Република България. София: Сиела, 2012 // **Velchev, B.** Problemi na nakazatelната politika na Republika Bulgaria. Sofia: Siela, 2012.

Гройсман, С. Право и власт. София: Сиела, 2020 // **Groysman, S.** Pravo i vlast. Sofia: Siela, 2020.

Миков, В. Публични политики срещу проституцията в България: исторически анализ, състояние днес, предложения за промени // **Mikov, V.** Publichni politiki sreshu prostitutsiata v Balgaria: istoricheski analiz, sastoianie dnes, predlozhenia za promeni.

Пушкарлова, И. Актуалното правоприлагане по чл. 329 НК – противоконституционна практика. Бюлетин Асоциация на прокурорите в България № 4, 2010 // **Pushkarova, I.** Aktualnoto pravoprilagane po chl. 329 NK – protivokonstitutsionna praktika. Buletin Asotsiatsia na prokurorite v Balgaria № 4, 2010.

²⁶ Съгласно чл. 48, ал. 1 от Конституцията на РБ гражданите имат право на труд. Държавата се грижи за създаване на условия за осъществяване на това право.

²⁷ **Велчев, Б.** Проблеми на наказателната политика в Република България. София: Сиела, 2012, с. 168–169.

²⁸ **Гройсман, С.** Право и власт. София: Сиела, 2020, с. 282.

²⁹ **Миков, В.** Публични политики срещу проституцията в България: исторически анализ, състояние днес, предложения за промени“, с. 130.

³⁰ **Пушкарлова, И.** Актуалното правоприлагане по чл. 329 НК – противоконституционна практика, Бюлетин Асоциация на прокурорите в България № 4, 2010, с. 61.